

Får jag lov att ta en promenad?

En kvalitativ undersökning av äldres inflytande i sin vardag

Av: Pernilla Palm

LUNDS UNIVERSITET
Socialhögskolan

Kandidatuppsats SOPA63
Ht 2012

Abstract

Author: Pernilla Palm

Title: May I take a walk? A study of elderly influence in their everyday life.

Supervisor: Yvonne Johansson

The aim of this study was to examine the aspects of the elderly influence on their everyday life when they are living at nursing homes. The problem that discussed was in what ways the elderly have influence in their daily lives and on those routines that are imprinted at the nursing homes. The study was based on three interviews with elderly that lives in a nursing home, with three nurses that work at different nursing homes and with one person that is supervisor at a nursing home. Two themes were identified and discussed. These were; influence at the everyday routines and the influence between the elderly related to the nursing home as a organization. The material was analyzed by the Empowerment theory. A conclusion drawn was that there were mixed experiences among the three interviewed subjects. The elderly thought that they had influence in their everyday life, but the lack of examples of their influence made it contradictory. The majority of the nurses believed it were difficult for the elderly to have impact on their everyday routines, because of the lack of time from the nurses. The supervisor refers to answer with the organizations guidelines. According to those she claimed that the elderly most of the time can decide over their own lives when living at a nursing home.

Key words: Influence, elderly, nursing homes, and client awareness.

Förord

Jag vill tacka min handledare för hennes stöd genom uppsatsens skapande. Jag vill även tacka min mamma och mina vänner som har ställt upp med barnpassning och fungerat som diskussionsparter. Slutligen vill jag även rikta ett tack till mina respondenter, utan er hjälp hade uppsatsen inte kunnat genomföras.

Innehållsförteckning

1. Inledning	5
1.1 Syfte.....	6
1.2 Frågeställningar.....	6
2. Metod	7
2.1 Metodval.....	7
2.2 Orientering om kunskapsläget.....	8
2.3 Urval.....	8
2.3.1 Tillvägagångssätt.....	9
2.4 Trovärdighet.....	11
2.5 Etiska överväganden.....	12
2.6 Analys.....	13
3. Tidigare forskning	14
3.1 De äldres vardag.....	14
3.2 Vem bär ansvar för vad?.....	16
3.3 Små eller stora problem, vem bestämmer detta?.....	17
4. Teori	18
4.1 Empowerment.....	18
4.2 Empowerment som motmakt.....	18
4.3 Empowerment som en marknadsorienterad inriktning.....	19
4.4 Brukarmedvetandet	19
4.5 Empowerment inom äldre omsorgen	20
5. Resultat och analys	21
5.1 Inflytande över rutinerna	21
5.2 Brukarnas inflytande i förhållande till verksamheten	26
6. Diskussion	31
6.1 Sammanfattande diskussion	31
6.2 Avslutande ord	33

Referenser

Bilaga 1
Bilaga 2
Bilaga 3
Bilaga 4

1. Inledning

Vi blir präglade från det vi föds till att bli självständiga individer och att ta egna initiativ. I skolan uppmuntras vi till att vara delaktiga i vår utvecklingsprocess. Vi uppmuntras även till att vara med i olika skolråd för att på så vis stärka våra röster och viljor. I arbetslivet går vi med i olika föreningar för att bli mer jämlika med varandra och för att någon ska hjälpa oss föra vår talan när vi inte själva klarar få fram vad vi är i behov av. Men vad händer när vi blir äldre och inte längre klarar av att bo hemma? Vad händer när vi måste bo på ett särskilt boende och vara beroende av andra människor? Kommer vi fortfarande ha en möjlighet att påverka vårt liv och vår vardag?

En undersökning från socialstyrelsen (2011) visar att majoriteten av de äldre på särskilt boende inte är nöjda med sin vardag. Brukarna som lider av störst hälsoproblem är de som visar mest missnöje med verksamheten. De anser att de inte har tillräckligt inflytande i sin vardag och på verksamhetens rutiner. De äldre är oftast missnöjda med exempelvis matrutinerna och med att de inte själva kan bestämma när de ska sova eller duscha. Enligt Tove Harnett (2009; 2010) är samspelet mellan brukare och personal på de särskilda boendena en viktig faktor i de äldres liv och att det krävs mer forskning för att förstå det samspelet. Harnett menar att det ofta är svårt för de äldre att hävda sig gentemot personalens inpräglade rutiner. Tove Persson och David Wästerfors (2009) beskriver hur personalen rättfärdigar de rutiner som finns på särskilda boenden.

But of course, they have to adjust themselves to certain routines. When to have a shower, for example. That is something we need to plan according to our working hours, you know. According to my schedule for when my residents are going to have a shower, you know. What times and what days (Persson & Wästerfors, 2009: 4)

De inpräglade rutinerna kan leda till att det blir ett maktspel mellan brukare och personal. Där det oftast är personalen som går vinnande ur då det är den som sitter på den största makten, det vill säga det är personalen som bestämmer hur brukarens vardag ska se ut (Harnett, 2010). Tidspress är en av faktorerna som gör att personalen känner att de måste bestämma vad brukaren ska göra.

Interviewer: How would things have changes if you had had more time?

Staff member: Take this with teeth- brushing and things like that. It takes such time and then you stand there feeling ” I must, I must (do something else, too),” so then it can happen that I take the toothbrush away from them and continue myself. So, for me, more staff is number one for me. Simply more staff. Not just for the elderly, but for the workers too, because it is a certain stress here (Persson & Wästerfors,

Det är viktigt för brukarna att få åstadkomma saker i sin egen vardag och genom det stärka sin självkänsla och bli mer självständiga (Ball et al. 2004) . För att åstadkomma dessa faktorer är empowerment en användbar metod då den har framkommit som ett svar på den ursprungliga kritik som givits socialarbetaren då de bland annat inte tillräckligt sett till klientens resurser och möjligheter (Rönning 2007).

Ovanstående funderingar fick jag efter att ha genomfört min praktik som biståndshandläggare inom en vård och omsorgsförvaltning. Under sommaren arbetade jag på denna arbetsplats vilket gjorde att jag fick ännu större inblick i hur det fungerar inom äldreården. Jag reagerade på att många av de äldre var sjuka och hade svårt att göra sin röst hörd. En annan sak som jag reagerade på var att de som ansågs mindre sjuka inte fick samma uppmärksamhet som de med större behov av hjälp. Det kunde innebära att en som behövde hjälp med promenad fick avstå det på grund av att en annan brukare med större omvårdnadsbehov behövde personalens hjälp. Dessa intryck gjorde att jag blev nyfiken på hur kommunerna säkerhetsställer att alla som bor på särskilt boende får den hjälp de anses sig behöva i sin vardag. Likaså på hur de äldre själva anser sig kunna påverka. Det handlar om enkla saker som de flesta tar för givet till exempel att kunna duscha när de vill och kunna gå på promenader när de vill.

Utifrån detta har jag valt att skriva min uppsats om hur de äldres inflytande kan se ut när de bor på särskilt boende och om vilka möjligheter det finns för de äldre att påverka sin vardag.

1.1 Syfte

Syftet med denna studie är att utifrån äldres, undersköterskors och en enhetschefs perspektiv belysa de äldres inflytande i sin vardag när de bor på särskilt boende.

1.2 Frågeställningar

- Hur upplever de äldre inflytandet i sin vardag och de rutiner som finns på boendena?
- Hur upplever personalen och en enhetschef att de kan tillgodose de äldres önskemål?

2. Metod

I följande kapitel redogör jag för den metod jag använder mig av och olika aspekter som uppstår av detta metodval. Urvalsprocessen, studiens trovärdighet och de etiska överväganden som måste göras när en studie utförs är områden som också belyses. Jag börjar kapitlet genom att förklara varför jag valt att använda mig av en kvalitativ intervjustudie.

2.1 Metodval

Jag har valt att utgå från en kvalitativ metod till min studie då jag anser denna metod angriper mitt problem på bäst sätt. Kvalitativ forskning är mer inriktat på vad som sägs än att det ska finnas variabler som går att mäta (Bryman, 2011). Vidare menar Bryman bland annat att kvalitativ metod har en induktiv syn, vilket innebär att teorin är en produkt av empirin. Frågeställningarna brukar även göras efter hand som empirin tar form (Bryman 2011).

En del av den kritik som finns mot kvalitativ forskning är att den är alldeles för subjektiv vilket visar sig bland annat i att problemformuleringsfasen kan ändras efter arbetets startpunkt. Detta är stor skillnad gentemot kvantitativa metoder där problemformuleringarna måste vara klara i förväg. Den måste vara klar i förväg för att precisera vad som ska mätas (Bryman, 2011). Jag ska undersöka vad de äldre, personal och en enhetschef på särskilt boende anser sig ha för inflytande på verksamheten. Detta är inget som kan mätas med hjälp av variabler utan det är ordens innebörd från människan som jag är ute efter, det vill säga det är inte förutbestämda enkätfrågor jag vill ha besvarade. Ordens innebörd, det vill säga tankarna är inget som kan mätas eller vägas, utan det krävs uttalanden från människorna (Ahrne & Svensson 2011 a). Annan kritik mot kvalitativ metod är att den är svår att generalisera och replikera (Bryman 2011). Generalisering av kvalitativa metoder är svårare att genomföra på grund av att storleken på stickproven som görs är betydligt mindre än de som görs i kvantitativa metoder. Det gör att det är svårare att säga att metoden är överförbar till större populationer, (Ahrne & Svensson 2011b). May (2001) menar att en strukturerad intervju är enklare att generalisera än vad en ostrukturerad intervju är. Detta då det går att göra större undersökningar när det finns en strukturerad metod med för bestämda frågor.

Som kvalitativ metod har jag använt mig av semistrukturerad intervju. Jag valde en semistrukturerad då jag vill ha en öppen intervju med möjlighet för den intervjuade att kunna prata någorlunda fritt och på så vis kunna använda sig av sina egna termer (Bryman 2011; May 2001). Jag skriver någorlunda på grund av att jag hade två intervjuguider som bestod av de olika teman som jag ville belysa (ibid). Jag använde mig av en guide till de äldres intervjuer (bilaga ett) och en till undersköterskornas intervjuer (bilaga två). Intervjuguiderna hjälpte mig att hålla fokus på de olika temana, då det är särskilt lätt att glömma bort vad som ska tas upp när intervjuandet inte är en vana (Ahrne & Eriksson- Zetterquist, 2011).

2.2 Orientering om kunskapsläget

Jag använde mig av databaserna Libris, Escobar, Swepub och Lovisa för att hitta den litteratur jag var i behov av. I databaserna fokuserade jag på att hitta avhandlingar, vetenskapliga artiklar och böcker som kunde vara relevanta för mitt ämne. De engelska nyckelorden jag använde mig av i min sökning var; nursing home, eldercare, influence och empowerment. Svenska nyckelbegrepp var; äldre, inflytande, särskilt boende, brukarmedvetande och empowerment.

Jag hittade relativt lätt vetenskapliga artiklar och avhandlingar som handlade om särskilda boenden. Det tog ett tag att sortera ut vilka som passade in på mitt begränsade område. Detta på grund av att den största delen av forskningen var inriktad på personalen som arbetar på särskilt boende och inte det relaterat till brukarna. Fastän jag försökte begränsa min sökning genom att skriva ”elderly influence in nursing homes” var det ingen större skillnad på sökresultatet. Artiklarna och avhandlingen som jag hittade var på engelska. Till teorin hittade jag en användbar bok som behandlade empowerment. Jag hittade även vetenskapliga artiklar som stöttar mitt användande av empowerment som teori.

2.3 Urval

Brukarnas hälsotillstånd gjorde att mitt urval begränsades kraftigt då de med demenssjukdom och de med andra somatiska sjukdomar inte kunde medverka. Ahrne och Eriksson- Zetterquist (2011) menar att för att få ett urval som inte är manipulerat till att ge ett falskt positivt skeende över organisationen krävs det att forskaren själv gör urvalet ur den grupp som ska intervjuas. Min begränsning i urvalet behöver inte endast vara negativt, då ett flertal personer intervjuades bör jag

få en mer mångfacetterad bild av hur de äldres inflytande ser ut när de bor på särskilt boende (ibid). Genom att jag använder mig av äldre som är bosatta på särskilt boende utför jag ett målinriktat urval. Det skapar ett samband mellan problemformuleringsfasen och urvalet vilket även medverkar till att mina frågor blev besvarade (Bryman 2011).

Jag utförde sex semistrukturerade intervjuer med olika respondenter, vilket kan ses som få personer. Bryman (2011) och Ahrne och Eriksson- Zetterquist (2011) menar att det är svårt att säga hur många personer som behövs intervjuas för att uppnå mättnad, där mättnad innebär att ingen ny information kommer att ändra resultatet. Bryman menar att det inte behöver vara ett stort antal intervjuer som genomförs för att mättnad ska uppnås när det är en homogen grupp som intervjuas. Ahrne och Eriksson- Zetterquist säger att sex till åtta personer kan ses som ett minimum. Författarna är eniga i att det fullständigt beror på vad intervjupersonerna har för information att ge som är det viktiga att utgå från. Jag hade velat ha fler respondenter från det särskilda boendet men på grund av hälsoproblem och andra faktorer, som att de inte ville ställa upp, fick jag nöja mig med tre stycken. Jag anser att jag väger upp bristen på brukare genom att tillföra undersköterskors åsikter (se 2.3.1 för beskrivning av urvalets tillvägagångssätt).

Jag använde mig även av frågor i email som jag skickade till enhetschefen på det särskilda boendet. Jag valde email på grund av tidsbristen och att jag endast ville veta konkret vilka resurser kommunen tillhandahåller för att göra sina klienters röster hörda. Jag skickade ett email med frågor direkt i mejlet vilket gjorde att enhetschefen kunde skriva sina svar direkt i mejlet och sedan skicka tillbaka svaren till mig (Bryman, 2011). Denna metod innebär att den intervjuade kan se alla frågor med en gång, vilket kan göra att den intervjuade väljer endast att svara på de frågor som den anser är relevant (ibid). Om det sceneriet skulle inträffat hade jag skickat uppföljningsfrågor (Bryman 2011) i ett nytt mejl. Enhetschefen svarade på alla frågorna direkt och gav mig de svar jag behövde. Bryman tar även upp Curasis aspekter av att använda sig av email intervjuer. Han menar bland annat att den som intervjuas har längre tid på sig att tänka genom sina svar och svaren kan på så vis bli mer utförliga och genomtänkta. Den negativa följden kan vara att intervjuaren går miste om de spontana uttrycken samt att det kan vara enklare att uttrycka sig i tal än i skrift.

2.3.1 Tillvägagångssätt

Jag började min studie genom att kontakta enhetschefer i en större kommun i Skåne. Jag ville hitta ett särskilt boende där de strategiskt har valt att arbeta med de äldres inflytande. Det för att jag vill se vilka möjligheter det finns för de äldre. Det visade sig att ingen av de tillfrågade enhetscheferna

ville ställa upp i min studie. Svaren jag fick var bland annat; Jag har inte tid, de äldre vill inte ställa upp på sådant. En enhetschef sa rakt ut att denne inte vill delta i min studie då den inte hade lust till detta. De nästkommande tre kommuner jag ringde till var inte heller intresserade i att delta i min studie. Efter detta blev jag orolig över att jag inte skulle kunna genomföra min studie. Jag insåg att om jag fick tag på någon enhetschef och äldre som var villiga att ställa upp skulle jag få nöja mig med detta och inte ha krav på att de strategiskt valt att arbeta med de äldres inflytande. I den femte kommunen jag kontaktade fanns det en enhetschef som var positiv till min studie och ville medverka. Svårigheterna med att få fram respondenter till min studie gjorde att jag valde att begränsa mig till ett särskilt boende. Det särskilda boendet låg i en av de mindre kommunerna i Skåne.

Nästa steg i min studie blev att skicka ett email (bilaga tre) till den berörda enhetschefen med specifika frågor och syftet med undersökningen. Dessa frågor berörde vad det finns för eventuella förebyggande åtgärder för att säkerhetsställa de äldres inflytande på verksamheten. När jag visste vilket särskilda boende jag skulle utföra min studie på bestämde jag träff med personalen som jobbade där. Det på grund av att de känner brukarna på boendet bäst och vet vilka som har ett hälsotillstånd som gör att de klarar av att medverka. De semistrukturerade intervjuerna genomfördes veckan efter det att jag besökt det särskilda boendet. Jag fördelade intervjuerna på två dagar. Det var en medveten handling att inte göra alla intervjuer samma dag, det på grund av att jag ville ha tid emellan till att transkribera det insamlade materialet.

Efter att jag gjort intervjun med enhetschefen reagerade jag över att hon endast pratade om verksamhetens värdegrunder och stadgar. Jag fick inte fram vad hennes personliga åsikter var. För att få fram en mer mångfacetterad bild över brukarnas inflytande i verksamheten valde jag att även intervjua undersköterskor som arbetar på särskilt boende. Jag valde att kontakta ett bemanningsföretag som arbetade i en av de större kommunerna i Skåne. Jag valde bemanningsföretaget på grund av att jag ville ha undersköterskor som inte var kopplade till det särskilda boendet där jag gjort övriga intervjuer. Jag känner även en undersköterska som arbetar i bemanningsföretaget, hon fungerade som en gatekeeper och hjälpte mig få kontakt med undersköterskor som kunde vara intresserade av att ställa upp i min undersökning. Jag ville inte intervjua undersköterskor på samma boende av rädsla för att även de skulle svara med hänvisning till verksamhetens stadgar. Persson och Wästergren (2009) menar att personalen på särskilda boenden oftast är trogna verksamheten, fastän om fel görs. Genom att intervjua undersköterskor i ett bemanningsföretag tror jag att jag minskar risken för detta. Jag är medveten om att undersköterskorna inte får den gemenskap till brukarna som fast personal får, men jag anser att de

andra egenskaperna ändå väger upp detta.

Intervjuerna med undersköterskorna fördelades på tre dagar. De två första gjordes via telefon och den sista gjordes personligen. De två första skulle göras personligen men på grund av snöoväder gick det inte att genomföra. Det fanns inte tid till att senarelägga intervjuerna på grund av respondenterna arbetsschema.

2.4 Trovärdighet

Validitet och reliabilitet är termer som används för att mäta kvaliteten i en undersökning. Validitet och reliabilitet är termer som oftast förknippas med kvantitativa metoder (Bryman 2011). Inom kvalitativa metoder finns det olika begrepp som används för att mäta kvaliteten på undersökningen som kan likställas med de kvantitativa begreppen. Bryman benämner dessa termer som *trovärdighet*, *överförbarhet*, *pålitlighet* och *en möjlighet att styrka och konfirmera*. Bryman tar även upp de negativa aspekterna av att kunna säkerhetsställa kvalitativa metoders validitet och reliabilitet, genom att bland annat belysa Hammersleys åsikter. Hammersley menar att vi måste förstå att vi aldrig kan vara helt säkra på våra resultat då det inte finns någon metod som kan bekräfta att våra utsagor är sanna.

För att göra min uppsats mer trovärdig hade jag från början tänkt använda mig av respondentvalidering. Respondentvalidering innebär att forskaren återgår till sina respondenter med deras utsagor får att bekräfta att de har uppfattat dem rätt (Bryman, 2011). Efter att ha intervjuat brukarna kände jag att detta inte längre var ett aktuellt tillvägagångssätt för mig då jag tror det endast hade gjort brukarna förvirrade. Jag valde att inte återkoppla undersköterskornas uttalanden på grund av att jag ville att det skulle vara på samma villkor för samtliga respondenter.

Genom att jag förklarar detaljerna i min empiri utförligt blir det lättare för andra att ta ställning till om mitt arbete är överförbart till liknande undersökningar. Det innebär inte att de måste komma fram till samma slutsats som jag gjort men det ska kunna ses ett samband mellan de båda studierna (Bryman, 2011). Pålitligheten av arbetet kommer ske när min handledare granskar mitt arbete samt när uppsatsen blir examinerad. Vid dessa granskningar kommer eventuella brister i arbetet bli synliga. Det gör att jag kommer ändra dessa och uppsatsens pålitlighet kommer därför förbättras (Bryman, 2011). Den sistnämnda kategorin som Bryman menar är relevant för uppsatsens

trovärdighet är en möjlighet att kunna styrka och konfirmera . Den visar sig i att jag strävat efter att bli medveten om mina egna åsikter och värderingar och därmed inte låtit de styra över hur jag granskar innehållet av min empiri (May, 2001). May menar även att alla har egna åsikter och värderingar men genom att vara självmedveten om dessa blir de inte ett hinder för analysen.

2.5 Etiska överväganden

Bryman (2011) och vetenskapsrådet beskriver fyra grundläggande principer som ska följas när en undersökning görs. Dessa är *informationskravet*, *samtyckeskravet*, *konfidentialitetskravet* och *nyttjandekravet*. När jag utformade mitt informationsbrev (bilaga fyra) såg jag till att den innehöll alla dessa fyra aspekter, men jag omvandlade termerna till ett språk som skulle förstås av alla brukare. Det innebar att oavsett hälsotillstånd (bortsett från demenssjukdom) skulle de kunna förstå meningen med de etiska värderingarna. Innan varje intervju berättade jag även muntligt om vad deras medverkan innebar.

Informationskravet säkerhetsställer den enskildes rätt till information om undersökningen och information om att den enskilde närhelst kan välja att avsluta sin medverkan. Den enskilde ska även bli informerad om eventuella negativa effekter så denne kan ta ställning till sin medverkan utifrån dessa. Samtyckeskravet reglerar att undersökaren ska inhämta samtycke från den som är delaktig i undersökningen. De som medverkar kan närhelst avbryta sin medverkan i undersökningen, vilket även redogörs för under informationskravet.

Den tredje principen, som är konfidentialitetskravet, säkerhetsställer att uppgifterna som samlas in från dem som medverkat behandlas med konfidentialitet (Bryman,2011; Vetenskapsrådet) . Personuppgifter ska förvaras på plats som är otillgänglig för utomstående. Personuppgifterna ska även avidentifieras i uppsatsen för att se till att ingen kan identifiera den som är med i undersökningen (Vetenskapsrådet). För att säkerhetsställa brukarnas konfidentialitet är alla personer och platser som ingår i min studie avidentifierade. Efter jag skrivit min studie kommer allt insamlat material förstöras.

Den sista principen är nyttjandekravet. Denna säger att det insamlade materialet endast får användas i det syfte som är redogjort för respondenten (vetenskaps rådet). I början av min undersökning informerade jag , personligen och genom informationsbrev, de som medverkat i min undersökning om undersökningens syfte och tillvägagångssätt.

2.6 Analys

Jag spelade in fem av sex intervjuer med hjälp av en diktafon. Den första intervjun blev handskriven då diktafonen inte ville fungera. Det gör att jag kan ha missat delar av intervjun som sett i efterhand kunde anses viktiga. Jag skrev upp så mycket jag hann och försökte ta med de aspekter ordagrant som jag kände var relevanta för studien. Denna intervju blev mer stäpplig än de fem andra då jag ett flertal gånger fick be respondenten att upprepa sin utsaga.

De äldre benämns som brukare och de intervjuade brukarna benämns med pseudonymerna Bertil, Inger och Per. Undersköterskorna benämns med pseudonymerna Anna, Berit och Cecilia. Enhetschefen benämns med sin titel. Intervjuerna är gjorda enskilda. Med de boende äger intervjuerna rum i deras lägenheter på det särskilda boendet. Undersköterska Berits intervju skedde i hennes bostad.

Genom min metod, kvalitativ intervjustudie, fick jag fram oerhört mycket data från de olika respondenterna. För att kunna sortera ut vad som är viktigt för min studie har jag använt mig av ett kodningsschema. Efterhand som intervjuerna ägt rum har olika kategorier som kunde vara tänkbara för den slutliga kodningen utformats. Kategorier som framkommit är bland annat rutiner, inflytande och självbestämmande. Tanken med detta tillvägagångssätt var att få fram data som jag kunde analysera och tolka. Jag kunde även efter behov fylla på med andra underkategorier som efter hand kom fram ur empirin. Denna sorts kodning kallas för selektiv kodning (Bryman 2011).

3. Tidigare forskning

Under mitt letande efter tidigare forskning relaterat till mitt ämne fanns det större begränsningar än jag räknat med. Jag upptäckte att den största delen av forskningen är inriktad på de sjuksköterskor som arbetar på särskilt boende och deras medicinska roll gentemot brukarna. Det fanns även en hel del forskning knutet till hjälp i hemmet och det inflytande brukarna hade gentemot personalen. Jag hittade forskning som knöt an till mitt område och som bland annat belyser rutiner, självständighet och brukares påverkan på sin vardag när de är boende på särskilt boende. Jag hittade även en studie som belyser hur personalen på särskilda boenden ser på sin roll gentemot brukarnas inflytande i sin vardag. Jag börjar kapitlet med att beskriva hur rutiner tillämpas inom särskilt boende och den maktkamp som kan finnas mellan brukare och personal.

3.1 De äldres vardag

Under den senaste tiden har intresset för de äldre boende på särskilt boendes inflytande i sin vardag ökat. Det visar sig i att den offentliga politiken i ett flertal välfärdsstater visar ett ökat intresse för de äldres intressen (Harnett, 2009). Tove Harnett (2009) menar att det behövs mer forskning kring den direkta kontakten mellan personal och äldre då det är deras samspel som är viktigt att belysa. Enligt Socialstyrelsen (2011) är kontakten med personalen en av de kriterier som de äldre är minst nöjda med.

Samspelet mellan personal och äldre bosatta på särskilt boende kan ses som ett maktspel där makten avspeglar relationen mellan personal och den äldre (Harnett, 2010). En relationsbaserad maktkamp kan gå i båda riktningarna där ett krav kan bli motarbetat från den andre parten, vilket visas i kommande citat(ibid).

Glenda sits on a stool in front of the hand basin in the bathroom. Pam takes the deodorant from the cupboard. Glenda lifts first her right arm and then her left, so that Pam can roll her armpits with deoderant. When Pam has finished the deoderant procedure, she piks up a pile of folded clothes, a pair of paints, and a blouse that Glenda wore the day before. Pam holds the blue and white- checked blouse in front of Glenda.

”Oh, no. Not that old one. It is so boring!” Glenda says when she sees the blouse.

”But it is *your* blouse,” Pam says and laughs in a friendly way. Pam begins to put the blouse on Glenda.

When she has put the blouse on, she picks up a pair of grey checked pants.

”Oh, no. Not those old pants!” says Glenda.

Pam answers that they are Glenda’s pants and that there is nothing wrong with them. She starts putting the pants on, despite Glenda’s mild protests, (Hartnett, T., 2010:25)

Personalens förmåga att omdirigera den äldres försök att påverka moment i sin vardag är enligt Harnett (2009) ett måste för att behålla boendets rutiner. Rutinerna gör att det inte finns utrymme för de äldre att påverka sin vardag i den utsträckning som de kan önska (ibid). Harnett (2010) beskriver bland annat en brukares vilja att duscha en dag när det inte är duschdag. Personalen väljer att skämtsamt ignorera brukarens önskan, då denne inte passar in i dagens rutiner. Enligt Harnett utför personalen en relationsbaserad maktkamp där personalen går vinnande ur kampen.

Brukarnas försök att påverka sin vardag i form av basala saker som att välja vilken dag denne vill duscha är en viktig faktor för många. Förutom att kunna duscha när de önskar är promenader och aktiviteter andra områden som de äldre vill kunna påverka (Socialstyrelsen 2011). Samtidigt menar Berglund (2006) att de äldre på särskilt boende anser sig ha ett acceptabelt inflytande på verksamheten. Vidare menar Berglund att det är personalen och de äldres anhöriga som anser att de äldre har lite inflytande. Personalens och dess anhörigas synpunkter på de äldres inflytande förklarar hon som ett ”dåliga samvete”. Personalen har dåligt samvete på grund av att de inte har den tid de önskar för de äldre. De anhöriga har dåligt samvete för att de inte hälsar på tillräckligt ofta.

När brukaren inte själv kan utföra dessa moment försöker de ofta utföra saker de kan på egen hand. Detta fastän det tar oerhört mycket längre tid att utföra. Sådana saker kan vara att själv klä på sig, att själv bädda sängen och så vidare, (Harnett, 2009). Brukaren känner sig mindre beroende av andra när den klarar utföra sådana moment (Johansson, 2002; Harnett, 2009). Johansson menar även att förmågan att utföra saker för sig själv får brukaren att känna sig behövd och att den fortfarande klarar ta hand om sig själv.

Det finns sätt för att ge brukarna ett intryck av att de har självbestämmande över sin vardag. Till exempel kan personalen fråga brukaren om denne vill duscha. Metoden att låta brukaren få bestämma om den vill duscha ger brukaren en känsla av självbestämmande, fastän duschfrågan ställdes på en förbokad dag (Harnett, 2009). Proceduren fungerar i båda riktningarna, vilket innebär att om frågan om att duscha kommit från brukaren hade denne fått ett positivt besked ifall frågan uppkommer på en inbokad ”dusch dag”(ibid).

Harnett (2009) beskriver en episod där personalen ska baka en kaka tillsammans med brukarna. Personalen har i förväg bestämt att de ska baka men frågar brukarna ifall det är en aktivitet de vill göra. Personalen menar att det är viktigt att låta brukarna tro att de har inflytande fastän det är personalen som bestämmer.

3.2 Vem bär ansvar för vad?

Tove Persson och David Wästerfors (2009) har undersökt hur personalen på särskilda boenden i Sverige hanterar brukarnas synpunkter. De gjorde kvalitativa djupintervjuer med 13 stycken av personalen, på tre olika särskilda boenden. Storleken på deras studie anser de är en bristfaktor, men att den trots detta ger en bra inblick i hur personalen uppfattar sin roll gentemot brukarna. Fokus är på hur personalen rättfärdigar sina handlingar gentemot brukarnas åsikter.

Personalens syn på sina handlingar kunde delas in i tre kategorier. Den första kategorin behandlar de uttalanden som personalen anser är försvarbara på grund av organisationens uppbyggnad. Den andra kategorin inbegriper att personalen inte har tid att uppfylla brukarnas önskemål på grund av resursbrist. Den sistnämnda kategorin innehåller försvarbara anledningar som används för att bortse från brukarnas uttalanden om missnöje (Persson & Wästerfors, 2009).

Genom att personalen hänvisar till sitt arbetsschema behöver de personligen inte ta ansvar för om en brukare inte kan duscha på en obestämd dag. Personalen menar att brukarna måste anpassa sig till verksamhetens rutiner på grund av att alla aktiviteter som till exempel hjälp med dusch är schemalagt. Detta kan klassificeras in både i grupp ett och två. Det vill säga på grund av organisationens uppbyggnad och på grund av resurser (Persson & Wästerfors, 2009).

Ett annat exempel handlar om tandborstning, huruvida brukaren själv ska borsta sina tänder eller ifall en från personalen ska göra det. Personalen beskriver att brukaren får börja med att själv borsta tänderna men att personalen sedan tar över. Det är på grund av tidsbristen. Personalen i exemplet menar att det behövs mer resurser för att kunna tillgodose brukarnas behov och för att kunna lätta den arbetsbörda som ligger på personalen. Genom att personalen hänvisar till brister i verksamheten behöver de själva inte stå till svars över sina beslut.

Persson och Wästerfors (2009) anser att det fanns tid och möjligheter för personalen att omvandla sin arbetssituation till något positivt för brukarna. Det innebär att det skulle finnas tid för brukaren

att själv få borsta sina tänder ifall personalen hade varit villig till att hitta en lösning i sitt schema (ibid).

3.3 Små eller stora problem, vem bestämmer detta?

Persson och Wästerfors (2009) beskriver även hur personalen anser att många av brukarnas synpunkter är ringa och därför inte tas på allvar av personalen. De synpunkter som är bland de vanligaste att anses som ringa, utav personalen, är bland annat vad brukarna ska äta, när de ska sova och när de ska duscha. Stora problem, enligt personalen, är säkerheten på boendet, rutiner och medicinska aspekter. Socialstyrelsens rapport (2011) visar att de problem som anses som är ringa är de som brukarna önskar ska förbättras. Tryggheten på boendena och förtroende till personalen är kategorier som de flesta är nöjda med (ibid).

Brukarnas synpunkter, eller klagomål som det även benämns i artikeln, är försök från brukarna till att inverka i sin vardag (Persson & Wästerfors, 2009). Personalen bemöter detta genom att säga att de vill kunna tillgodose brukarnas önskningar men att de å andra sidan vill vara organisationen trogen. När personalen låter rutinerna på det särskilda boendet prioriteras före brukarnas önskningar anser personalen att det är det bästa för helheten. Helheten är en benämning som oftast används av personalen när de väljer att göra saker som motstrider brukarnas egna önskningar gentemot institutionens rutiner (ibid).

Det finns forskning som visar att möjligheten att inverka på sina måltider är en stor del av brukarnas vardag och livskvalitet. Utifrån brukarnas synpunkt borde måltiderna inte ses som ett ringa problem (Persson & Wästerfors, 2009). Persson och Wästerfors tror att svaren på vilka problem som ska ses som stora eller små skiljer sig markant mellan brukare och personal. De anser att brukarnas försök till inflytande visas genom deras försök att uppmärksamma de områden de anser är relevanta. Som jag nämnt tidigare, i ovanstående stycke, är dessa områden bland annat vad brukarna ska äta, när de ska sova och när de ska duscha.

4.1 Teori

Jag har valt att använda mig utav teorin om empowerment för att kunna analysera min empiri. Jag menar att empowerment är en passande teori då den förklarar hur enskilda individer och grupper kan arbeta för att göra sig mer självständiga och stärka sin identitet genom att medverka i beslut som rör deras integritet. Jag har funderat på andra teorier som bland annat systemteori då denna kan belysa det maktspel som kan utspelas mellan brukarna på ett särskilt boende och de högre auktoriteterna. Jag har dock valt att begränsa mig till empowerment då jag tycker denna inriktar sig mer på vad brukarna kan göra för sig själva och sitt eget välmående och kan hjälpa mig att tolka mitt resultat. Med utgångspunkt i problemformuleringen börjar jag med ett kort stycke om vad empowerment allmänt innebär för att där efter ändra riktning så fokus läggs på mitt ämne.

4.1 Empowerment

Empowerment har på den senaste tiden blivit ett allt mer använt begrepp inom den offentliga och privata sektorn hos dem som arbetar med människor (Askheim & Starrin, 2007). Det används oftast som ett positivt begrepp som ska hjälpa utsatta personer och grupper att stärka sin position i samhället (Askheim 2007) och ta bort gränserna mellan maktutövarna och de enskilda individerna och grupper (Rönning 2007). Empowerment framhåller akuta och långsiktiga lösningar för de människor som behöver hjälp för att skapa ett välbefinnande och stärka sitt hälsotillstånd (Askheim & Starrin, 2007).

Empowerment har framkommit som ett svar på den ursprungliga kritik som givits socialarbetare då de bland annat inte tillräckligt sett till sina klienters resurser och möjligheter (Rönning, 2007). Fastän empowerment anses vara ett hjälpmedel för att komma förbi dessa brister hos socialarbetarna används detta arbetssätt inte i renodlad form. Rönning beskriver att det krävs en stor omvandling inom det sociala arbetet för att arbeta efter empowerment.

4.2 Empowerment som en motmakt

Askheim (2007) beskriver bland annat Empowerment som en metod för att motarbeta den makt som kan användas mot personer och grupper. Genom att arbeta med personer och grupper i olika

aktiviteter och utvecklingsfaser kan deras självkänsla stärkas och på så vis ökar deras maktposition (ibid). Aktiviteterna och utvecklingsfaserna ska även ge de inblandade parterna en möjlighet att få insikt i sin identitet och hur denna relaterar till samhällets strukturer. De ska även ha insikt i att det är samhället som har gjort dem till utsatta grupper (ibid). Askheim menar utifrån detta att medvetenhetsgraden är en viktig central bit i användandet av empowerment som en motmakt. Rönning (2007: 41) menar att det måste finnas en medvetenhet för att därefter kunna göra en förändring, vilket han fastställer genom att citera Marx ”ingen kan känna sig förtryckt förrän hon har en vision av något bättre”. En förståelse om att det finns något som är bättre kan även härledas till Freud. Freud menade att människan genom konversationer kunde komma till insikt om sina nedsättande tankar och föreställningar och på så vis göra sig fria från dessa (ibid). Det innebär att individen inte behöver blanda sig med auktoriteter för att höja sin självkänsla och därmed kunna hjälpa sig själv.

4.3 Empowerment som en marknadsorienterad inriktning

Marknadsorienterad inriktning i empowermentarbetet är enligt Askheim (2007) inriktat på individen. Samhället och dess aktörer ska konstruera sina tjänster efter individens resurskrav vilket gör att individen hamnar i fokus (ibid). Detta synsätt innebär att det är individen som har kunskapen om sitt eget intresse. Det är denne som blir den ledande aktören och som bestämmer hur och av vem som dennes behov ska tillgodoses.

New Public Management (NPM) är enligt Askheim (2007) ett användbart tänkande inom den marknadsorienterade inriktningen. Centrala målsättningar i New Public Management är högre kostnadseffektivitet, konkurrens, *contracting out* och fritt konsumentval (Askheim, O.P., 2007:23). Individernas möjlighet till att välja sin utförare bland de konkurrerande aktörerna kan liknas vid en så kallad kundroll där aktörerna blir tjänsteapparaten (ibid). Kundrollsmodellen används inte i den utsträckning som NPM önskar (Askheim, 2007).

4.4 Brukarmedvetandet

Som jag beskrivit i föregående avsnitt kan empowerment sammankopplas med New Public Management. Personerna och grupperna kan liknas vid konsumenter till samhällets ledande aktörer där aktörerna ska arbeta efter individernas specifika intressen (Askheim, 2007). Brukarmedvetandet blir en viktig faktor då det ska arbetas efter vad parterna strävar efter att uppnå (Rönning, 2007).

Det ska inte finnas tydliga hierarkier, vilket innebär att det inte ska finnas någon övre makt som styr.

Rönning (2007) menar att det är viktigt att aktörerna inom de aktuella områdena enas om vad de tillsammans i sina organisationer kan göra för brukarna. Det är bättre att göra lite och vara eniga om att genomföra detta än att det inte blir gjort någonting. För att komma fram till vad som är genomförbart måste de positiva och de negativa sidorna av empowerment lyftas. Ett sådant tillvägagångssätt ser till båda parterna det vill säga aktörerna och brukarna. Tanken är att det ska förhindra att det blir en klyfta mellan dessa då det inte blir förväntningar från brukarna som aktörerna inte kan leva upp till och vice versa (ibid).

4.5 Empowerment inom äldre omsorgen

Bibehåll av sin självständighet, i den grad det är möjligt, är en central del i brukarnas liv på särskilt boende (Ball et al. 2004). Harnett (2010) beskriver hur en del av brukarna försöker hålla kvar sin självständighet genom att utföra dagliga moment på egen hand. Momenten kan bland annat vara att själva bädda sängen eller duka till maten. Brukarna väljer att utföra dessa momenten själva fastän det tar betydligt längre tid än om de fått hjälp av personalen. Brukarnas känsla av självständighet och förmåga att hjälpa sig själva stärks av att brukarna får åstadkomma saker i sin egen vardag (Ball et al. 2004). För att brukarna på särskilt boende ska få möjlighet att bibehålla den självständighet, som de klarar av, krävs det samarbete mellan de olika aktörerna. Dessa inkluderar de mål som den enskilde både fysiskt och psykiskt klarar av att uppnå. Det görs antingen enskilt eller med institutionens personal, i dess olika hierarkier (Ball et al. 2004). En annan viktig faktor på särskilt boende är kommunikationen mellan de olika aktörerna (ibid).

Det finns modeller för hur brukarna kan stärka sin självständighet varav Ball et al.(2004) bland annat beskriver en modell som innefattar tre steg. Steg ett inkluderar de mål som brukaren klarar av och önskar klara i framtiden. Det ska framgå hur brukaren kan uppnå sina mål och vilka hinder det finns för att dessa mål ska uppnås. I det andre steget ska en handlingsplan upprättas som kan möta de behov som brukaren har behov av (ibid). Genom att implementera vägledning och stöttning åt brukarna i en riktning som stärker deras självständighet, genomförs sista delen i modellen (ibid).

5. Resultat och analys

Empirin är baserad på de intervjuer som gjorts med tre personer som är bosatta på det särskilda boendet. Jag har även med material från den e- mail intervju jag gjorde med enhetschefen över det särskilda boendet. Svaren från dessa har jag blandat med svaren jag fått från de tre undersköterskorna (usk) som arbetar på särskilt boende. Jag kopplar även samman empirin med den forskning och teori jag funnit relevant för ämnet. Teorin används främst som en förståelseram men även ibland explicit. Teorin är framförallt kopplad till diskussionen (se avsnitt 6.1). Jag börjar avsnittet med att beskriva hur de äldres inflytande kan se ut kopplat till de rutiner som finns på särskilt boende.

5.1 Inflytande över rutinerna

Resultatet visar att särskilt boende generellt sett är präglad av rutiner, som innefattar både rutiner för den enskilda och för verksamheten.

-Vi har nedskrivna lokala rutiner för måltider, utevistelse, egen tid och sociala aktiviteter (enhetschef).

För att den enskildes önskningar ska framkomma upprättas det en genomförandeplan med brukarna. Den görs även för att personalen ska ha kunskap om brukarens behov och hur de ska få personen att trivas på det särskilda boendet.

-När en boende flyttar in så görs det genomförandeplan tillsammans med den boende/anhöriga och kontaktperson. Detta ligger till grunden hur den enskilde vill ha sin vardag. Dessa genomförandeplan ska följas upp var 3.e månad (Enhetschef).

Samtliga undersköterskor anser också att särskilt boende är indelat i rutiner. De tycker även att det ofta fattas tillräckligt med tid för brukarna

- Att man har mer tid för vårdtagarna. Mmm... det är ju väldigt strikt liksom (usk Cecilia).

De lokala rutinerna är en välkänd faktor hos de intervjuade undersköterskorna. Personalen kan därför hänvisa till verksamhetens rutiner och att det är på grund av dessa som de inte alltid kan tillgodose eventuella önskemål från brukarna (jfr Persson & Wästerfors, 2009).

Måltiderna är den rutin som nämns flest gånger av samtliga brukare. Inger tycker det är förståeligt att verksamheten måste ha rutiner gällande måltiderna..

-Det är väldiga rutiner med mat. Men de måste de ju naturligtvis ha (Inger).

Resultatet visar att Bertil trots rutinerna kan välja om han vill äta senare en dag.

- Säger man ifrån så tar de mat i köket och värmer det (Bertil).

Samtliga undersköterskor är eniga med Bertils uttalande. De menar att brukarna själva kan bestämma om de vill äta tidigare eller senare en dag.

Inger berättar att hon kan bestämma från dag till dag ifall hon vill äta på rummet, istället för tillsammans med de andra brukarna.

- Ja då behöver jag inte göra det heller (hör inte) då kan man få den in på rummet till sig (Inger).

När det gäller promenader menar Bertil, Inger och Per att de dagligen kan få hjälp med detta. Trots att det inte är förutbestämt i de lokala rutinerna. Även enhetschefen menar att brukarna kan få daglig hjälp med utevistelse, fastän om denna är oplanerad.

-Vårt mål är att alla ska erbjudas utevistelse varje dag. Vill man komma ut så ska vi kunna erbjuda detta (enhetschef).

Rapporten från Socialstyrelsen (2011) visar att utevistelse är en aktivitet som brukarna oftast är missnöjda med. Det innebär att de inte får utevistelse i den grad som de önskar.

En av undersköterskorna anser att de brukar försöka tillgodose utevistelse de tillfällen brukarna önskar detta utöver den inplanerade utevistelsen.

- ...och en annan kanske har utevistelse och egen tid och lite så där. Så ibland kan det ju vara svårt om någon önskar något mer alltså, någonting utöver om man säger så. Men ibland så funkar det ju bra. Så beror det ju mycket på årstiden också som sommartid är det ju väldigt lätt om någon säger att dem vill gå ut. Det är ju ingenting man, man går ju bara rakt ut. Men på vintern är det inte lika lätt. Personal ska ha mycket kläder på sig och dem ska ha mycket kläder på sig så då blir det ju mer omständligt. Så det är lite olika där tycker jag (usk Anna).

En annan undersköterska anser oplanerad utevistelse oftast inte är något som kan tillgodoses.

- Beror på. Dels är det det att kontaktpersonen ska jobba den dagen. Oftast så är det styrt efter hur kontaktpersonen jobbar och många gånger tycker man ju det är roligare och göra det med samma person. Hmm. Svar på din fråga är oftast nej. För att alla dagar är inbokad. Det ska va om man kan byta med en annan då som man egentligen skulle gjort det med. Men där är inte mycket utrymme och spela med (usk Berit).

Bertil berättar att han kan få hjälp med utevistelse vilken dag som helst. Han säger även att han endast vill komma ut ett par gånger i veckan. Bertil berättar även att han anpassar sig efter personalen då han bland annat har en förståelse för att deras arbete kan kräva att det saknas utrymme för hans eventuella önskemål.

- Ja delvis. Men får vänta om personalen inte har tid. Jag accepterar vad det är (Bertil).

- Så du rättar dig efter dem då? (Intervjuare).

- Ja (Bertil).

- Tycker du det är lättare att göra så eller? (Intervjuare).

- Nja, delvis är det det. Har de brått så får man förstå det, för larmar de, kan vara många på en gång [syftar på att det kan behövas många ur personalstyrkan] (Bertil).

Ofta är det möjligt för personalen på särskilda boenden att omvärdera sin arbetssituation så den anpassas efter brukarnas behov, vilket gör att brukaren kan ha inflytande över sin vardag (jfr Persson & Wästerfors, 2009).

Inger berättar om att hon får hjälp med promenad en gång per vecka. Hon säger även att det inte skulle vara några problem att få hjälp med dagliga promenader. För det mesta går Inger ute på ”cementen” som hon kallar det. Den promenaden klarar hon på egen hand.

- ...Jag går fram och tillbaka här liksom på cementen. Där går jag mest, tre gånger om dagen, fram och tillbaka. Och sen tar det ut en också (Inger).

Harnett (2009) menar att brukare försöker hålla kvar vid de saker de fortfarande kan utföra själva. Det för att hålla kvar vid sin självkänsla och därmed ha inflytande över sitt liv. Ingers vandrande fram och tillbaka på ”cementen” kan ses som en metod att bibehålla den självständighet hon fortfarande har. Genom att Inger själv klarar av att promenera en viss sträcka är hon inte beroende

av hjälp från personalen. Den maktkamp som även kan uppstå när brukarna vill utföra något som är inte är en del av verksamhetens rutiner uteblir när Inger själv kan bestämma när hon vill promenera (jfr Harnett, 2009; Harnett 2010).

Vidare framkommer det att Inger behöver hjälp med att duscha. Hon menar att hennes dusch inte är styrt av organisationens rutiner.

- Det var just idag, för de frågade om jag kunde duscha nu på. Ja det är ju sen de har bäddat och sånt vid elva tiden. Frågade mig om jag ville duscha idag. Då sa jag att jag inte kan för det är en som ska intervjua mig. Så de väntar till ikväll. Så det gick bra (Inger).
- Om det är så att du skulle vilja duscha imorgon också?(intervjuare)
- Ja passar det så de kan, så gör dem det. I regel gör det (Inger).

Per delar Ingers uppfattning och menar att han kan få hjälp med att duscha när han vill.

- Det har aldrig hänt. Men det är inget problem om jag skulle vilja ändra dag (Per).

Inger ansåg sig ha inflytande över när hon skulle duscha genom att personalen ändrade duschtiden till senare på dagen. Det kan ge sken av att Inger själv fick bestämma när hon ska duscha. Harnett (2009) menar att personal på särskilt boende ofta använder sig av denna metod för att få brukarna till att tro att de har inflytande över sin vardag. Det vill säga att brukarna får bestämma om till exempel duschtid på en redan förutbestämd dag.

En av undersköterskorna har en annan syn på duschrutinerna.

- Ja om då ”Agda” ska iväg någonstans så är det ju helt klart att man kan ju ändra på dagarna. Annars är det ju särskilda dagar dem duschar på (usk Cecilia).
- Ja. Men om det är att hon inte ska iväg utan hon bara vill det, hon känner för att duscha den dagen? (intervjuare).
- Det beror på om där är tid till det. Är där inte tid så är där inte tid (usk Cecilia).

En av undersköterskorna beskriver hur de får brukarna till att ändra åsikt så att deras önskemål passar in i personalens rutiner.

- Alltså dem TVINGAR inte, om jag säger i citationstecken . Men de lockar och pockar på andra vis (usk Berit).

Personalens arbetssätt med att få brukarna att ändra åsikt genom att omdirigera deras önskemål kan

ses som ett maktspel (Harnett, 2010). Maktspelet avspeglar den relation som finns mellan brukarna och personalen. Genom att personalen omdirigerar brukarnas önskemål motarbetar de brukarnas försök till inflytande.

Samma undersköterska menar även att brukarna oftast till slut anpassar sig efter verksamhetens rutiner.

- ...att man finner sig och sen till sist tycker man att, att, tycker man nog att man har det bra ändå (usk Berit).

En möjlig infallsvinkel över ovanstående undersköterskas uttalande är att det inte behöver avspegla vad brukarna själva tycker. Berglund (2006) poängterar att brukarna ofta känner att de har tillräckligt med inflytande över sina liv när de bor på särskilt boende. Det är oftast personalen och även brukarnas anhöriga som menar att de borde ha det bättre ställt och mer inflytande på verksamheten. Socialstyrelsen (2011) ger en bild som kan speglas i citat. Samtidigt säger även Socialstyrelsens resultat att brukarna som svarat på enkäterna i dess undersökning ofta fått hjälp av personal eller anhöriga.

Per var nöjd med hur de dagliga rutinerna fungerade. Hans bortgångne fru bodde sin sista tid på samma särskilda boende vilket gjorde att han var bekant med hur det fungerade innan han flyttade dit.

Även Bertil berättar att han tycker det är bra att ha rutiner att anpassa sig efter.

- Det är bra när man vet vart man ska va (Bertil).

Inger är tveksam till rutinerna, men hon kan inte förklara hur det skulle vara annorlunda.

- Jag vet inte... Nock är det väl bra med rutiner. Men det hade varit bra om man hade fått bestämma lite (Inger).

- Tycker du inte du får bestämma tillräckligt? (Intervjuare) .

- Nä det tycker jag inte. Jag vet inte heller vad det skulle va på heller (Inger).

Vidare menar en av undersköterskorna att det oftast hålls regelbundna aktiviteter på de särskilda boendena och att brukarna då får hjälp till dessa.

- Men så finns det ju andra aktiviteter som de vill gå på som de säger till som de vill till kanske varje tisdag är det någon viss aktivitet. Bingo eller vad man nu ska kalla det för. Och då säger de

nu vill jag gå ner på bingo liksom så då får ni hjälpa ner mig och så där va. Så det finns det ju (usk Anna).

Resultatet visar att Inger medverkar i aktiviteter, men det är inget som sker regelbundet.

- Gör ni några aktiviteter tillsammans med personalen ? (intervjuare).
- Jo det har vi gjort flera gånger (Inger).
- Är det något ni gjort regelbundet eller? (intervjuare).
- Vi skulle göra nu för de pratar om att vi skulle baka pepparkakor. Men jag vet inte om det blir aktuellt men de pratade om det (Inger).

Inger kan inte konkret säga ifall det finns bakning inplanerat eller ifall personalen endast pratar om att det ska utföras. En tänkbar tolkning kan vara att personalen har implementerat en tanke om bakning hos brukarna, för att sedan på en förutbestämd dag, som matchar deras arbetsschema, fråga ifall brukarna vill baka. Ifall denna fråga ställs lär de få ett positivt svar från brukarna samtidigt som det får brukarna att känna att de haft inflytande över bakdagen (jfr Harnett, 2009).

5.2 Brukarnas inflytande i förhållande till verksamheten

Per berättar att han känner att han har inflytande men att det finns vissa saker han hade velat ha annorlunda. Som exempel hade han framfört till personalen att det behövdes en extra handduk i köket. Det var inget som blivit verkställt. Andra saker som Per beskrev var att han häromnatten larmat efter personalen. Han behövde hjälp att ta en klocka. Per berättade att personalen valde att inte komma och han trodde att de hade bättre saker för sig. Per tyckte den situationen var ansträngd då han kände att han behövde hjälp.

Brukarnas förmåga att kunna utföra moment självständigt kan till exempel medföra att de känner sig självständiga och därför kan inverka på de rutiner som verksamheten har (jfr Johansson, 2002; Harnett, 2009). Om Per hade känt att han klarat av att ta klockan själv hade hans intryck av självständighet kunna stärkas. Genom att verksamheten ignorerar Pers önskan om hjälp får han inte själv möjlighet att välja ifall han klarar av momentet utan verksamheten gör det åt honom. Kvarhållningen av deras självständighet ska ske i den mån det är möjligt då det ska vara ett sätt att stärka brukarens identitet (jfr Ball et al., 2004). En möjlig slutsats av personalens agerande kan vara att de valt att ignorera Pers önskan på grund av att de hade andra schemalagda arbetsuppgifter som istället krävde deras uppmärksamhet (jfr Harnett, 2009).

För övrigt ansåg Per att det var positivt att kunna klara sig själv.

- Personalen vill att det man klarar själv ska man göra (Per).
- Tycker du det är bra? (Intervjuare).
- Ja, det är det ju (Per).

Pers kommentar om att det är positivt att klara sig själv står i kontrast till att han härom natten blev nekad hjälp från personalen och därmed kände sig besviken över detta. För att brukaren ska kunna arbeta med sin självständighet ska det ske i samverkan med den enskilde, vilket det enligt Per inte gjorde (jfr Askheim, 2007; Ball et al., 2004).

Inger och Per hade synpunkter på bemötande från personalen. Per var bland annat frustrerad över att ingen från personalen ville bevittna hans namnteckning. Han behövde detta för att kunna ge sin dotter en fullmakt så hon kunde tillhandahålla hans ekonomi. Enligt Per hade personalen fått direkttioner från sin chef om att de inte fick utföra sådant i tjänsten. Per tyckte det var jobbigt då det inte fanns någon annan som kunde bevittna hans namnteckning. Per berättade att det slutade med att efter mycket ”om och men” bevittnade chefen över det särskilda boendet hans namnteckning.

Per hade även oro över julen och om han skulle få hjälp med att skicka julklappar till sina familjemedlemmar. Detta var första året han inte själv hade förmågan att göra detta. Han kände en stor osäkerhet över om han skulle kunna be personalen om hjälp med att skicka julklapparna.

Resultatet visar att brukarna har kontaktpersoner som ska fungera som företrädare för brukaren. De ska vara brukaren behjälplig med diverse saker.

- Det är egentligen kontaktmannens sak att se till att de får. Kontaktmannen är den som ska företräda den boende om man säger så va. Se till att den får, ja att man uppfyller dem behov som den har. Så var det när jag jobbade i a- stad i alle fall det vet jag. Det hängde på kontaktmannen att se till att sådana saker uppfylldes men här i b- stad vet jag inte riktigt hur det går till. Men det måste ju va så. Det är ju det man ska ha kontaktmannen till (usk Anna).

Resultatet visar även att kontaktpersonens arbetsbelastning oftast är stor vilket kan göra att det inte alltid finns utrymme för att tillgodose alla önskemål från brukaren.

- Alltså de har en kontaktperson som ska va deras, allt så att säga (usk Berit).
- Men känner du att det funkar, dem här kontaktpersonerna?(Intervjuare).
- Jag känner att de inte har tiden. Det intrycket får jag när jag är ute att. Det är så mycket de ska

göra. De ska tvätta, dem ska beställa varor, de ska packa upp varor, de ska göra så mycket annat (usk Berit).

Vidare menar enhetschefen att det finns andra medel som kan säkerhetsställa att brukarna får möjlighet att framföra sina synpunkter och få hjälp med dessa.

-Vi har kommunens värdegrund där livskvalitet med dialog och delaktighet lyfts upp. Vi har även kommunens värdighetsgaranti för vård och omsorg där vi garanterar att alla som omfattas av vår hjälp ges möjlighet till synpunkter och inflytande över sitt eget dagliga liv (Enhetschef).

En gång om året hålls det ett möte på det särskilda boendet där brukare, personal och chefer samlas.

- Vi var i stora salen här uppe, så vi var rätt många men att det där kunde man frågat ut hur man tycker och så [Inger syftar på att det fanns möjlighet att fråga personal och chefer] (Inger)

Även Bertil närvarade på mötet och berättar om hur det fungerade.

- Där kan man ta upp om man hade saker man ville säga (Bertil)

Inger berättade om hur personalen utan tillåtelse brukade gå in i hennes lägenhet. Det tog hon upp efter att en från personalen, under intervjun, kommit för att titta i hennes medicinskåp.

- Jag tycker det är värst, de var här igår och kollade tableterna (Inger).

- Jaha, kollar de dem varje dag? (Intervjuare).

- Nä det tycker jag inte. Det är tätt men inte regelbundet. Men nu någon gång så tror jag inte den ena har reda på den andra. Så blir det så, så kollar de en extra gång. (Inger).

- Och sen kan de gå här utan vidare någon morgon så säger de att det var ett grant kort av den och den säger de. Då har de suttit och tittat på album jag hade lagt fram. Och någon gång har de sagt att väver du flans till exempel. Jag tycker det är konstigt att de får lov att gå in. Men de går ju här in i köket (Inger).

- Hade de titta på dina bilder utan tillåtelse? (Intervjuare).

- Ja utan att de hade tillåtelse. Men att det kanske ska va så. Det är ju likadant på alla husen och alla lägenheterna. För Pia har likadant (Inger).

Inger rättfärdigar personalens agerande genom att hänvisa till andra brukares liknande situation. Enligt Person och Wästerfors (2009) kan personalen försvara sitt agerande genom att på olika vis hänvisa till verksamhetens uppbyggnad. Inger gör samma sak, men hon går emot sitt eget intresse

genom att hänvisa det oönskade beteendet från personalens sida genom att säga – *men att det kanske ska va så*.

Inger berättar även om vad hon tycker om att personalen själva släpper in sig i lägenheten. Jag börjar med att fråga om de har någon överenskommelse om det arrangemanget.

- Nä, det har jag tänkt på mycket . Här står ju öppet dag och natt (Inger).

- Kan du själv låsa din dörr? (Intervjuare).

- Ja jag kan det men de säger att det inte behövs. Så jag vet inte. Jo jag kan göra det . Men då tycker de det är hemskt konstigt att jag ska behöva göra det. Så jag har inte gjort det mer än en gång och då väntade jag på en rälågubbe. Här kom in en som sagt, en som jag inte kände bara kom in genom dörren där och bara stod. Den kvällen låste jag. Jag var rädd att han skulle komma hit. Jag är egentligen inte sån där, modig (Inger).

- Var det en som bodde här?(Intervjuare).

- Nä det var det inte men det var en jag kände ändå liksom. Så att, sen låste jag dörren. Då tyckte nattsköterskan att det var konstigt att jag hade stängt . Men det var ju inte så konstigt när jag var rädd. Det var ju lika bra, de har ju själv nyckel så (Inger).

Personalen kan ses som den högre makten och Inger gör försök att få bort denna maktfördelning (jfr Askheim, 2007) genom att ta kontroll över sitt eget boende. Personalen väljer att omdirigera Ingers önskan om låsning genom att hänvisa till att Ingers känslor inte är befogade. Harnett (2009) menar att det är ett måste för personalen att få brukarnas önskemål till att passa in i verksamhetens rutiner.

En av undersköterskorna berättar om hur hon känner att personal på särskilt boende har en tendens till att ”gå över huvudet” på brukarna. Hon menar att det är lättare för personalen att göra så då det sparar tid.

-Men jag kan till exempel fortfarande idag, om jag sitter och pratar med en brukare vid ett bord, den ordinarie går lite så och serverar och så och så pratar vi och så säger jag- ja vad vill du ha, som pålägg, frågar jag kanske då. Och så svarar den ordinarie för brukaren- ja han ska ha korv! Så tittar jag på brukaren, låtsas att jag inte har hört den andre och säger - ja vad vill du ha till pålägg?
- ja, ja jag kan ju ta ost idag (usk Berit).

Ovanstående undersköterska berättar även att när sådana incidenter inträffar försöker hon diskutera med personalen om deras agerande. Hon menar att de flesta tar åt sig av kritiken och erkänner att de är tidspressade och gör sakerna på ren rutin.

Persson och Wästerfors (2009) anser att det ofta finns möjligheter för personalen att ändra sina

arbetsrutiner så att det blir efter brukarnas önsknings. Istället väljer många att skylla på verksamhetens uppbyggnad (ibid). Genom att hänvisa till verksamhetens rutiner är personalen inte medveten om sina egna handlingar vilket är ett måste för att kunna göra förändringar (Askheim, 2009).

En annan undersköterska berättar om ett annat scenario där personalen väljer vad de boendena ska äta, utan att tillfråga dem. Hon anser att det inte är på grund av tidsbrist utan att ” vissa människor helt enkelt gör så bara ”.

-...En sätter igång och brer en massa mackor direkt på morgonen si och så många ljusa och så många mörka. Och så många med mos på, så är det förberett (usk Anna).

Jag frågade de andra undersköterskorna, det vill säga Berit och Cecilia, om de upplevde ovanstående scenario på samma vis. De ansåg att det endast var på grund av tidsbrist.

Personalens agerande genom att bre mackorna i förväg hindrar brukarna från att själva få tillreda sin frukost. Harnett (2010) anser att det är viktigt för brukarnas självkänsla att få fortsätta utföra de moment de kan på egen hand. Genom att bre mackorna i förväg hindrar personalen brukarna att få stärka sig själva (jfr Ball et al. 2004).

Samtliga undersköterskor berättade även att de ansåg att de själva och övrig personal på de särskilda boendena huvudsakligen gör ett bra arbete med de resurser de har.

- Jag tror att, alltså dem här undersköterskorna som jag upplever till 99 procent är mycket engagerade och måna om sina vårdtagare. Hmm..... och gör mycket utanför ramen. Som man kan förvänta sig av en undersköterska, som då är anställd där. Till exempel att man på sin rast gör ett ärende till sin vårdtagare eller ute och går, lägger ut pengar för den såg en blomma den ville ha. Alltså såna grejer. Hade vårdpersonalen, vad ska man säga? Hade vårdpersonalen gjort inom ramen för vad man kan begära i deras anställning så tror jag inte trivseln hade varit alls så mycket, så stor bland vårdtagarna. För det är vårdpersonalen som, tar det, ja det tror jag. Även om det blir ju mer stressigt det blir så försöker dem och försöker men det går till sist inte (usk Berit).

6. Diskussion

Syftet med uppsatsen var att utifrån äldres, undersköterskors och en enhetschefs perspektiv belysa de äldres inflytande i sin vardag när de bor på särskilt boende. Till min hjälp satte jag upp två frågeställningar; Hur upplever de äldre inflytandet i sin vardag och de rutiner som finns på boendena? Och hur upplever personalen och en enhetschef att de kan tillgodose de äldres önskemål? Resultatet frambringade två kategorier som innefattade inflytande över rutinerna och brukarnas inflytande i förhållande till verksamheten.

6.1 Sammanfattande diskussion

Brukarna ger ett motsägelsefullt intryck angående sitt inflytande på de vardagliga rutinerna. De säger att de får vara med och bestämma och att de själva kan inverka på när de till exempel ska duscha och ha utevistelse (se avsnitt 5.1). Samtidigt kan två av brukarna inte ge några konkreta exempel på när verksamheten har kunnat anpassa sig efter deras önskemål, mer än att de kan välja ifall de vill äta vid en annan tidpunkt. Inger hänvisar till att hon vid ett tillfälle kunde ändra den förslagna duschtiden till senare på kvällen och menar utifrån det att hon har inflytande över sin duschdag. Men tittar vi på undersköterskornas perspektiv kan det ses som en vilseledande känsla då de menar att verksamheten oftast inte kan anpassa sig efter brukarnas önskningar. I likhet med brukarna menar enhetschefen att de försöker tillgodose brukarnas önskemål, spontana som inplanerade. Samtidigt ger inte enhetschefen något konkret exempel på detta utan hänvisar endast till verksamhetens värdegrunder och de rutiner som finns där. Eftersom jag valde att göra semistrukturerade intervjuer fick mina respondenter prata relativt fritt kring det aktuella ämnet, vilket gjorde att jag fick bra svar på mina frågor. En nackdel blev tidsbristen, det vill säga att jag endast gjorde tre intervjuer med brukare. Om jag hade haft mer tid hade jag förmodligen kunnat intervjua flera brukare och på så vis fått en större empiri. Jag tror att en större empiri hade kunnat leda till att jag fått fram mer konkreta svar och fått ett bredare brukarperspektiv .

Brukarnas inflytande ska inbegripa saker som brukarna tror sig klara av och kan hantera, de ska själva tro på att de kan bli självständiga över dessa moment (Askheim, 2007). Brukarna hänvisar till sitt inflytande över måltiderna som en positiv faktor. Eftersom det är brukarnas känsla av självständighet och inflytande som är relevant för deras självbefinnande räcker det med att brukarna uppfattar sitt inflytande över måltiderna som positivt. Undersköterskornas delade mening om att det inte kan ses som inflytande då de endast handlar om att de får maten uppvärmd vid ett senare eller

tidigare tillfälle borde därför inte spela någon roll för brukarna (se avsnitt 5.1). Askheim menar även att verksamheten ska arbeta efter brukarnas önskemål för att kunna hjälpa de till att bli självständiga i den grad de klarar. Genom att till exempel tillgodose brukarnas önskan om att få maten serverad vid ett senare tillfälle arbetar verksamheten efter vad brukarna begär.

Undersköterskornas och enhetschefen har delade meningar om hur de kan tillgodose brukarnas önskemål. Enhetschefen hänvisar till att genomförandeplanerna och verksamhetens förmåga att kunna tillgodose spontana önskemål från brukarna och se till att brukarna får hjälp med det de är i behov av. Undersköterskorna anser att verksamheten inte har resurser för att kunna tillgodose spontana önskemål från brukarna. Enligt undersköterskorna beror det oftast på tidspress och på grund av det finns det i verksamhetens rutiner inte utrymme för oplanerade arbetsuppgifter. Undersköterskornas och enhetschefens uttalande skapar en kontrast mot varandra och visar på att de olika aktörerna inom en verksamhet kan ha olika uppfattningar om hur denna ska bedrivas. Rönning (2007) anser att de olika aktörerna behöver enas om hur de tillsammans kan arbeta för brukarnas välbefinnande. Det är bättre att de kan åstadkomma små saker för brukarna än att inte kunna tillgodose någonting alls.

Per ger flera exempel på hur han blivit nekad önskad hjälp från personalen (se avsnitt 5.2). Hans önskan kan ses som spontana önskan då de inte innefattades av de dagliga rutinerna. Enhetschefen yrkar på att de kan tillgodose spontana önskemål i form av till exempel utevistelse. Trots det uppger Per att han inte kan få hjälp med en extra handduk i köket. Vidare menar Rönning (2007) att det är viktigt att inte ge brukarna falska förhoppningar om vad de kan göra för dem då det kan byggas en klyfta mellan verksamheten och brukarna ifall verksamheten inte kan leverera det de lovat. Ifall brukarna känner att de inte får respons för sina önskemål eller försök till inflytande kan det ses som att verksamheten inte arbetar aktivt för att skaffa sig ett brukarmedvetande. Utifrån empowerment menar Askheim (2007) att brukaren måste göra sig medveten om sin situation för att kunna förändra sitt liv. En sådan medvetenhet borde även kunna appliceras på verksamheten. I enlighet med Rönning's uttalande är de olika aktörerna i verksamheten inte medvetna om sina handlingar. Det kan innebära att för att kunna hjälpa brukarna behöver de först skaffa sig en klarhet i vad de kan erbjuda brukarna utifrån sin ståndpunkt som verksamhet.

I avsnitt 5.1 berättar Bertil att han accepterar att personalen inte alltid har tid att hjälpa honom. Bertil är medveten om sin handling vilket Askheim (2007) säger är ett måste för att kunna skapa sig ett större inflytande. Samtidigt verkar inte Bertil vilja ändra på sin situation då han menar att det är acceptabelt att personalen inte har tid för honom. Bertil kan utifrån det inte ses ha ett medvetande av

den graden som krävs för att han ska kunna göra en förändring. Utifrån New Public Management (NPM) (se avsnitt 4.3) kan brukaren ses som en kund och verksamheten ska arbeta för att få kunden att känna att dennes behov blir tillgodosedda (ibid). Istället för att kunna tillgodose brukarens önskemål i enlighet med NPM skapas det en tydlig klyfta mellan personal och brukare (se avsnitt 4.4). Askheim vill att samhället ska arbeta för att få bort tydliga gränser på grund av att det kan bli en så tydlig kontrast mellan de olika aktörerna.

De intervjuade undersköterskorna anser att personalen på särskilda boenden ofta blir tillbakahållna i sin arbetsroll på grund av att det inte finns tillräckligt med resurser för att utföra de olika momenten (se avsnitt 5.2). Enhetschefen är av en annan åsikt och menar att verksamheten ser till att samtliga brukare får den hjälp de är i behov av. Hon syftar på att det görs genomförandeplaner med varje enskild brukare och dennes eventuella anhöriga och att det säkerhetsställer att varje brukare får den hjälp de är i behov av. Enligt Askheim (2007) ska samhället konstruera sina tjänster efter individens resurskrav. Det innebär att individen är den som har kunskapen om sitt eget intresse och de olika parterna ska arbeta tillsammans för att frambringa dessa. Genom att enhetschefen gör en genomförandeplan tillsammans med brukaren och dennes eventuella anhöriga arbetar de efter vad brukaren anser är bäst för sig.

6.2 Avslutande ord

Det har väckts många tankar och funderingar hos mig när jag skrev denna uppsats. En av funderingarna handlar om Berglunds (2006) argument om att brukarna generellt sett anser sig ha inflytande över sin vardag. Istället menar Berglund att det är personalen och de anhöriga som anser att brukarna saknar inflytande. Kopplat till empowerment får brukarnas känsla av inflytande inte den genomslagskraft som den får kopplat till Berglund. Resultatet av min undersökning visar att det präglas av undersköterskornas och brukarnas åsikter. Eftersom det är två olika grupper och därmed två olika verkligheter har jag inte kunnat ställa dem mot varandra. Fastän det är två olika verkligheter kan jag inte låta bli att jämföra dem och jag undrar ifall det är undersköterskorna eller brukarna som har den mest sannhetsenliga verkligheten. För att få bättre förståelse kring hur brukarnas inflytande ser ut och om de kan stärka sin roll gentemot verksamheten anser jag att det krävs ytterligare forskning. Ett område som jag anses behöver belysas är om det är möjligt för brukarna att arbeta efter empowerment när de är beroende av personalens omvårdnad?

Referenser

Ahrne, Göran & Eriksson- Zetterquist, Ulla. (2011). *Intervjuer* i Ahrne, Göran & Svensson, Peter. (red) *Handbok i kvalitativa metoder*. Malmö: Liber

Ahrne, Göran & Svensson, Peter. (2011a). *Kvalitativa metoder i samhällsvetenskapen* i Ahrne, Göran & Svensson, Peter. (red) *Handbok i kvalitativa metoder*. Malmö: Liber

Ahrne, Göran & Svensson, Peter. (2011b). *Att designa ett kvalitativt forskningsprojekt* i Ahrne, Göran & Svensson, Peter. (red) *Handbok i kvalitativa metoder*. Malmö: Liber

Askheim, Ole Petter. (2007). *Empowerment- olika infallsvinklar* i Askheim, Ole Petter & Starrin, Bengt. (red) *Empowerment i teori och praktik*. Malmö: Gleerups

Ball, M. Mary, Combs, L. Bess, Hollingsworth, Carole, King, V. Sharon, Perkins, M. Molly & Whittington, J. Frank. (2004) "Independence in assisted living" *Journal of Aging Studies*, 2004, 18, 467-483

Berglund, Anna- Lena. (2006) "Satisfaction with caring and living conditions in nursing homes: Views of elderly persons, next of kin and staff members" *International Journal of Nursing Practice*, 2007, 13, 46- 51

Bryman, Alan. (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber

Harnett, Tove. (2009) " Seeking exemptions from nursing home routines: Residents' everyday influence attempts and institutional order" *Journal of Aging Studies*, 2010, 24, 292- 301

Harnett, Tove. (2010). *The Trivial Matters Everyday power in Swedish elder care*. Jönköping: School of Health Sciences

Johansson, Lennart. (2010). *Tid, åldrande och omsorg* i Andersson, Lars. (red) *Socialgerontologi*. Lund: Studentlitteratur

May, Tim (2001). *Samhällsvetenskaplig forskning*. Lund: Studentlitteratur

Persson, Tove & Wästerfors, David. (2009) ” ”Such Trivial Matters:”How staff account for restrictions of residents’ influence in nursing homes” *Journal of Aging Studies*, 2009, 23, 1-11

Rönning, Rolf. (2007). *Brukarmedverkan och empowerment- gammalt vin i nya flaskor?* I Askheim, Ole Petter & Starrin, Bengt. (red) *Empowerment i teori och praktik*. Malmö: Gleerups

Vetenskapsrådet. *Forskningsetiska principer inom humanistisk- samhällsvetenskaplig forskning*.

[Http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf](http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf) hämtat 121031.

2011. *Vad tycker de äldre om äldreomsorgen? En rikstäckande undersökning av äldres uppfattning om kvaliteten i hemtjänst och äldreboenden 2011*. Socialstyrelsen

Bilaga ett

Intervjuguide

Bakgrund

- Tidigare boende?
- Tidigare yrke?
- Bott på detta boendet sedan?

Trivsel

- Trivs du på boendet?
- För/ nackdelar med boendet?
- Känner du att personalen lyssnar på dig? Om ja/nej, kan du ge något exempel?1
- Finns det en bra gemenskap mellan dig och de andra som bor här?

Det vardagliga

- hur ser en vanlig vardag ut för dig?
- Kan du bestämma samma dag om du vill tex duscha eller gå på promenad?
- Hur ser du på de vardagliga rutinerna?

Inflytande

- Känner du att det finns något som du önskar skulle vara annorlunda? Om ja, kan du ge något exempel?
- Upplever du att du har inflytande? Om de upplever att de inte har inflytande vad beror det på? (exempel ledning, resurser eller bemötande).

Bilaga två

Intervjuguide

- Hur länge har du arbetat som undersköterska?
- Hur länge har du arbetat på din nuvarande arbetsplats?

- trivs du med arbetet?
- Känner du att du är lyhörd för de äldres behov? Kan tex innebära att verkställa önskemål. Om ja/nej, kan du ge något exempel? Och vad detta beror på.
- Känner du att du har en bra relation till din chef? Och att denne tar till sig vad du framför?

- upplever du att arbetet är präglad av rutiner? Om ja, kan du ge några exempel?
- Upplever du att det finns utrymme till att tillgodose eventuella spontana önskemål från de äldre? Om ja/ nej, kan du ge några exempel?
- Önskar du att något skulle vara annorlunda i yrket?

Bilaga tre

Informationsbrev

Mitt namn är Pernilla Palm och jag är en socionomstudent vid Lunds universitet. Jag ska skriva min kandidatuppsats som kommer att handla om äldres inverkan i sin vardag när de bor på särskilt boende. För att kunna genomföra min undersökning behöver jag komma i kontakt med Dig som är enhetschef över särskilt boende.

Jag behöver information om hur ni arbetar med de äldres inverkan i sin vardag. På nästkommande sida finns tre frågor som jag ber Dig att svara på. Jag är i behov av denna information för att få en förståelse om hur ni arbetar på Ditt särskilda boende.

Undersökningen är frivillig och anonym. Det färdiga arbetet kommer inte innehålla namn på de som blir intervjuade, på det särskilda boendet eller i vilken kommun undersökningen gjorts. Du kan när som helst välja att avbryta din medverkan. Resultatet från undersökningen kommer endast användas i min kandidatuppsats. Efter uppsatsen är skriven kommer allt insamlat material förstöras.

Tack på förhand för att du vill medverka i min undersökning och på så vis göra den möjlig att genomföra.

Med vänliga hälsningar

Pernilla Palm

Lunds Universitet

E- mail: Pernilla.palm.918@student.lu.se

Telefonnummer: [REDACTED]

Frågor

Var vänlig att svara på frågorna så utförligt som möjligt.

- Hur arbetar ni för att de äldre ska få medverka i sin vardag?
- Finns det färdiga stadgar i kommunen som ska säkerhetsställa de äldres inflytande i sin vardag? *Med inflytande menas möjlighet att bestämma och påverka sin vardag.*
- Finns det möjlighet för de äldre att tex bestämmas sig för att ta en promenad? *Detta en dag som inte är bestämd i förväg och den äldre har behov som gör att den inte kan gå på promenad själv.*

Bilaga fyra

Informationsbrev

Mitt namn är Pernilla Palm och jag är en socionomstudent vid Lunds universitet. Jag ska skriva min kandidatuppsats som kommer handla om äldres inverkan i sin vardag när de bor på särskilt boende. För att kunna genomföra min undersökning behöver jag komma i kontakt med Dig som är bosatt på särskilt boende, detta då Dina åsikter är viktiga för min undersökning.

För att få höra Dina åsikter kommer jag genomföra en intervjustudie. Det innebär att vi kommer sitta ner och samtala kring frågor som rör vardag, trivsel och inflytande. Intervjun beräknas ta 30- 60 minuter.

Undersökningen är frivillig och anonym. Det färdiga arbetet kommer inte innehålla namn på de som blir intervjuade, på det särskilda boendet eller i vilken kommun undersökningen gjorts. Du kan när som helst välja att avbryta din medverkan. Resultatet från undersökningen kommer endast användas i min kandidatuppsats. Efter uppsatsen är skriven kommer allt insamlat material förstöras.

Tack på förhand för att du vill medverka i min undersökning och på så vis göra den möjlig att genomföra.

Med vänliga hälsningar

Pernilla Palm

Lunds Universitet

E- mail: Pernilla.palm.918@student.lu.se

Telefonnummer: XXXXXXXXXX